

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นวนิยายเรื่อง “วะกะอิ” [Wakai: 和歌] เป็นนวนิยายสมัยใหม่ของญี่ปุ่น ที่แต่งขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ.1917 (ปีไทโชที่ 6) โดยฉิมะ นะโอะยะ (Shiga Naoya: 志賀直哉, 1883-1971) ซึ่งเป็นนักเขียนที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในสมัยนั้น ฉิมะมีรูปแบบการเขียนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ ใช้รูปประโยคที่กระชับ ไม่มีการขยายความมากเกินไป อ่านเข้าใจง่าย เนื้อหาในการเขียนแสดงให้เห็นถึงความมีศีลธรรม รักความถูกต้อง เกลียศการโกหกหลอกลวง มีความซื่อตรงต่อความคิดของตนเอง และฉิมะมักเขียนผลงานที่มีส่วนมาจากประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นในชีวิตมากกว่านักเขียนนวนิยายคนอื่น ๆ สมัยเดียวกัน¹ ในเรื่อง “วะกะอิ” นี้ผู้วิจัยส่วนใหญ่กล่าวว่าฉิมะนำเรื่องราวในชีวิตของเขามาเป็นวัตถุดิบในการเขียน

คำว่า “วะกะอิ” ที่เป็นชื่อของนวนิยายเรื่องนี้ มีความหมายว่า การคืนดีกันหรือการปรองดองกัน ฉิมะใช้ชื่อเรื่องเป็นการบอกใบ้ให้เห็นถึงจุดสำคัญของเรื่อง เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสบายใจในการอ่าน ไม่ต้องพะวงกับการคาดเดาเหตุการณ์สำคัญของเรื่องที่จะเกิดขึ้น ทำให้ผู้อ่านเข้าใจในประเด็นที่ผู้เขียนต้องการจะถ่ายทอด เนื้อหาในเรื่องนี้กล่าวถึงเรื่องราวความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกชายที่เป็นปัญหาเรื้อรังมานานนับสิบกว่าปี แต่ในที่สุดก็จบลงด้วยการหันมาปรองดองกัน เมื่อศึกษาประวัติของฉิมะพบว่าในชีวิตจริงนั้นเขามีปัญหาขัดแย้งกับพ่อเช่นเดียวกัน เขาใช้ระยะเวลาถึง 16 ปี กว่าที่จะทำความเข้าใจกับพ่อได้ หลังจากการคืนดีกับพ่อเขาได้เขียนเรื่องนี้ขึ้นด้วยความตั้งใจ ใช้ระยะเวลาในการเขียนทั้งหมด 15 วัน โดยเฉลี่ยแล้วเขียนประมาณ 10 แผ่นต่อหนึ่งวัน สำหรับฉิมะนั้นนับได้ว่าเป็นจำนวนที่ไม่เคยเขียนมาก่อนและหลังจากนั้นก็ไม่เคยเขียนได้มากเช่นนี้² จากการศึกษาประวัติชีวิตของนักเขียนเห็นได้ว่าเนื้อหาในเรื่องนี้มีมูลความจริงจากชีวิตของฉิมะ แต่อย่างไรก็ตามจนถึงปัจจุบันยังไม่มีผู้วิจัยท่านใดพิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ฉิมะเขียนนวนิยายเรื่องนี้มาจากเรื่องจริงทั้งหมดหรือมีส่วนใดบ้างที่

¹ Makoto Ueda, *Modern Japanese Writers and The Nature of Literature*, (Stanford, California: Stanford University Press, 1976), p.85.

² 志賀直哉、「続創作余談」志賀直哉集・現代日本文学大系34、東京：筑摩書房、1978、p.398.

เป็นข้อเท็จจริงและส่วนใดบ้างที่เป็นการเสริมเติมแต่งเข้ามา ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการจะศึกษาเปรียบเทียบชีวิตของฉิงะ นะโอะยะ ผู้เขียนนวนิยายเรื่องนี้กับชีวิตของตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง “วะกะอิ” ให้ละเอียดลึกซึ้งทุกแง่มุม เพื่อให้เห็นความชัดเจนระหว่างเรื่องที่แต่งขึ้นกับเรื่องที่มาจากชีวิตจริง

ในนวนิยายเรื่องนี้ นอกจากความขัดแย้งระหว่างพ่อกับลูกชายแล้ว เรายังสามารถมองเห็นชีวิตครอบครัวของคนญี่ปุ่นในสมัยนั้นได้อีกด้วย ในขณะที่ครอบครัวญี่ปุ่นอยู่ภายใต้แนวคิดของระบบ “อิเอะ” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นโดยเฉพาะ³ ภายใต้ระบบ “อิเอะ” อำนาจหน้าที่ของหัวหน้าครอบครัวถือเป็นอำนาจสูงสุด ทุกคนใน “อิเอะ” จะถือว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน และจะต้องอุทิศตนเพื่อ “อิเอะ” และเคารพกฎของ “อิเอะ” จะทำการใดตามอำเภอใจของตนไม่ได้ ดังนั้นคนญี่ปุ่นจึงให้ความสำคัญต่อกลุ่มมากกว่าปัจเจกบุคคล สถานภาพของสตรีญี่ปุ่นใน “อิเอะ” นั้นจะอยู่ในระดับต่ำ ถือว่าเป็น “ของชาย” ของครอบครัว⁴ จากภาพโดยรวมที่กล่าวมา เมื่อย้อนกลับมามองรายละเอียดในนวนิยายเรื่องนี้ มีหลายส่วนที่ยังดำเนินอยู่ภายใต้ระบบ “อิเอะ” อยู่ แต่ส่วนที่คิดแยกออกไปก็ปรากฏให้เห็นเช่นกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงลักษณะของครอบครัวญี่ปุ่นในสมัยนั้น โดยมองผ่านนวนิยายเรื่อง “วะกะอิ” จากการศึกษาครั้งนี้คงจะทำให้เราเห็นครอบครัวญี่ปุ่นที่เป็นรูปธรรมมากกว่า การศึกษาจากตำราทางวิชาการที่เป็นนามธรรม

1.2 วัตถุประสงค์

1. ศึกษาชีวประวัติของ ฉิงะ นะโอะยะ ผู้เขียนนวนิยายเรื่อง “วะกะอิ”
2. วิเคราะห์ภาพลักษณ์ครอบครัวในนวนิยายเรื่อง “วะกะอิ” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากชีวประวัติของผู้เขียน

³ บุญยง ชื่นสุวิมล, “ครอบครัวเครือญาติเปรียบเทียบไทย-ญี่ปุ่น” เอเชียปริทัศน์, 17 : 1 (มกราคม-เมษายน, 2539), หน้า 2.

⁴ มาริสา พงษ์ธนชนตกิจ, “กลุ่มนิยมกับพฤติกรรมทางสังคมของคนญี่ปุ่น” ญี่ปุ่นศึกษา, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า 15.

⁵ บุญยง ชื่นสุวิมล, “ครอบครัวเครือญาติเปรียบเทียบไทย-ญี่ปุ่น” เอเชียปริทัศน์, 17 : 1 (มกราคม-เมษายน, 2539), หน้า 11.

1.3 สมมติฐาน

ภาพลักษณ์ของครอบครัวในนวนิยายเรื่อง “วะกะอิ” ซึ่งได้รับอิทธิพลจากชีวประวัติของผู้เขียน เป็นครอบครัวที่อยู่ภายใต้ระบบอิเอะ ซึ่งเป็นระบบครอบครัวที่ผู้ชายเป็นหัวหน้ามีอำนาจสูงสุดและผู้หญิงมีสถานภาพอยู่ในระดับต่ำ

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาชีวประวัติของผู้เขียนคือ ฉิมะ นะโอะยะ
2. ศึกษาเปรียบเทียบชีวิตของตัวละครเอกในเรื่อง “วะกะอิ” กับชีวประวัติของผู้เขียน
3. ศึกษาลักษณะครอบครัวที่ปรากฏในเรื่อง “วะกะอิ”

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชีวประวัติของ ฉิมะ นะโอะยะ
2. ศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่อง “วะกะอิ” และนำมาเปรียบเทียบกับชีวประวัติผู้เขียน
3. สรุปเปรียบเทียบเรื่อง “วะกะอิ” กับชีวประวัติของผู้เขียน
4. วิเคราะห์ภาพลักษณ์ของครอบครัวในเรื่อง “วะกะอิ”

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยนี้

1. ทำให้เข้าใจอิทธิพลชีวประวัติของผู้เขียนที่มีต่อผลงาน
2. ทำให้เข้าใจลักษณะครอบครัวภายใต้ระบบอิเอะ ในสมัยนั้นชัดเจนขึ้น
3. เป็นแนวทางในการศึกษาผลงานอื่นๆ ของ ฉิมะ นะโอะยะ

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในการเขียนชื่อของคนญี่ปุ่นนั้นจะเขียนตามแบบญี่ปุ่นคือ เริ่มต้นด้วยนามสกุล แล้วตามด้วยชื่อ เช่น ฉิมะ นะโอะยะ และ มุฉะโนะโกจิ ชะเนะอะทซุ เป็นต้น

2. หลังชื่อนักเขียนที่สำคัญจะใส่ปีที่เกิดและตายไว้ในวงเล็บข้างหลังชื่อ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเปรียบเทียบช่วงระยะเวลาที่เกี่ยวข้องกับ ฉิมะ นะโอะยะได้

3. อักษรภาษาญี่ปุ่นที่อยู่ในเครื่องหมาย [] คือ ชื่อนวนิยาย

4. อักษรภาษาญี่ปุ่นที่อยู่ในเครื่องหมาย 【 】 คือ ชื่อวารสาร

5. อักษรโรมะจิ และอักษรภาษาญี่ปุ่นที่อยู่ในเครื่องหมายวงเล็บ () คือวิธีอ่านคำหรือข้อความนั้น

6. ในการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้ระบบถอดอักษรที่เป็นผลงานวิจัยของคณาจารย์คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ.2530) ซึ่งประกอบด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สิตสุวรรณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา สัตยพงศ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล (ตำแหน่งทางวิชาการในขณะนั้น) (สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก) ผู้ช่วยศาสตราจารย์คุษฎีพร ชำนิโรคสานต์ (ภาควิชาภาษาไทย) และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุดาพร ลักษณ์นินาวิน (ภาควิชาภาษาศาสตร์)

ระบบดังกล่าว กำหนดการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนด้วยอักษรโรมัน (อักษรโรมะจิ) เป็นอักษรไทยซึ่งขออธิบายคร่าวๆ เป็นตารางที่เข้าใจง่าย สำหรับผู้อ่านทั่วไปดังนี้

(*คือส่วนผู้อ่านทั่วไปอาจไม่คุ้นเคยนัก)

สระ	
อักษรโรมัน	อักษรภาษาไทย
(สระเสียงสั้น, สระเสียงยาว)	
a , aa	อะ , อา
i , ii	อิ , อี
u , uu	อุ , อู
e , ee	เอะ , เอ
o , oo	โอะ , โอ
-ya , -yaa	เอียะ , เอีย
-yu , -yuu	อิ้ว , อี้ว
*-yo , -you	เอียว , เอี่ยว

พยัญชนะ	
อักษรโรมัน	อักษรไทย
p เมื่อเกิดต้นคำ	พ
เมื่อเกิดคำอื่นๆ	ป
b	บ
m	ม
f	ฟ
w	ว
t เมื่อเกิดต้นคำ	ท
เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ต
*ts	ทซ์
ch	ช
d	ด
n	น

n (ที่เป็นพยัญชนะก่อนพยางค์ ทำหน้าที่คล้ายตัวสะกด)	
เมื่อเกิดหน้า p,b,m	ม
เมื่อเกิดหน้า k,g,w	ง
เมื่อเกิดที่อื่นๆ	น
n' (ทำหน้าที่เป็นตัวสะกดและตามด้วยสระ)	
s	ซ
*sh	ฉ
*z	ต
j	จ
r	ร
y	ย
k เมื่อเกิดต้นคำ	ค
เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ก
g เมื่อเกิดต้นคำ	ก
เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ง
h	ฮ

หมายเหตุ : ในงานวิจัยฉบับนี้ การถอดภาษาญี่ปุ่นที่มีสระเสียงยาวซึ่งเขียนด้วยอักษร โรมะจิ ou จะใช้อักษรไทยสระโอ เช่นเดียวกับอักษร โรมะจิ oo

ขอนำบางส่วนของคำที่ใช้ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้มาเป็นตัวอย่างประกอบ ดังนี้

อักษรไทย	อักษรโรมะจิ
จุงกิชิ	Junkichi
ฉิระกะบะ	Shirakaba
รุเมะ	Rume
วะกะอิ	Wakai
อันยะโกโระ	Anyakouro

อนึ่ง คำบางคำที่ใช้แพร่หลาย จะใช้ตามความนิยม โดยไม่นำระบบการถอดอักษรดังกล่าวมาใช้ เช่น โศกเยว โอชาเก้า เมจิ ไทโซ เป็นต้น

6. ในการเขียนแผนภาพเครือญาติ(Genealogical Diagram)นั้น ผู้วิจัยขอใช้สัญลักษณ์และหลักเกณฑ์ทางมานุษยวิทยา ดังนี้

ก. สัญลักษณ์ หมายถึง ผู้ชาย

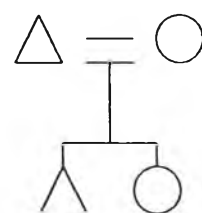
สัญลักษณ์ หมายถึง ผู้หญิง

สัญลักษณ์   หมายถึง ถึงแก่กรรม

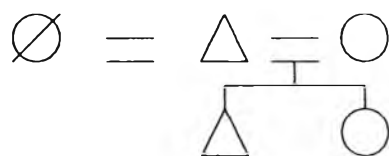
สัญลักษณ์ , หมายถึง สมรส เช่น ,

สัญลักษณ์ , หมายถึง สืบเชื้อสาย

สัญลักษณ์ หมายถึง พี่น้องร่วมบิดามารดา

ข. ลำดับอาวุโสของพี่น้องร่วมบิดามารดา และลำดับของการสมรสให้อ่านจากซ้ายไปขวา ด้านซ้ายจะแสดงลำดับก่อนด้านขวา เช่น

A

แผนภาพข้างบนนี้ ทำให้ทราบว่า A เป็นลูกชายคนโตของครอบครัวและมีน้องสาวหนึ่งคน พ่อของ A เคยสมรสมาก่อน และภรรยาคนแรกของพ่อได้ถึงแก่กรรมลง ต่อมาพ่อได้สมรสครั้งที่สอง กับแม่ของ A เป็นต้น

1.8 การปริทัศน์วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่อง “วะกะอิ” ที่แสดงประเด็นเกี่ยวกับเรื่อง ครอบครัว มีดังนี้

อะระอิ ฮิโตะชิ (Arai Hitoshi : 荒井均)⁶ กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “วะกะอิรอน” (Wakairon : 和解論) ว่าทั้งจากเริ่มต้นและฉากโคลแมกซ์ที่ตัวละครเอกกับพ่อสืบคิดกัน ในเรื่อง “วะกะอิ” ต่างเกิดขึ้นตรงกับวันครบรอบการตายของบุคคลใกล้ชิดของตัวละครเอก คือ แม่กับลูกคนแรกของตัวละครเอก แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวโยงในความผูกพันร่วมสายโลหิตของคนในครอบครัวว่าแม้ว่าบุคคลนั้นจะเสียชีวิตไปแล้ว แต่ก็สามารถเป็นสื่อที่ประสานให้คนที่อยู่ในรุ่นปัจจุบันกลับมาสมัครสมานกลมเกลียวกันได้ อีกทั้งความกังวลใจในเรื่องสุขภาพของย่าที่เป็นบุคคลอาวุโสของครอบครัว ก็เป็นจุดสำคัญที่ทำให้ตัวละครเอกต้องการจะคืนดีกับพ่อโดยเร็วเพื่อจะได้เข้าออกบ้านของพ่อโดยสะดวก ส่วนการตายของลูกคนแรกและการเกิดของลูกคนที่สองเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสูญเสียและการได้รับผู้ร่วมสายโลหิตคนใหม่ ดังนั้นการสืบคิดกันระหว่างตัวละครเอกกับพ่อจึงเปรียบเสมือนเป็นการฟื้นคืนความสัมพันธ์ร่วมสายโลหิตของคนในครอบครัว

อิเกะอุชิ เทรุโอะ (Ikeuchi Teruo : 池内輝雄)⁷ กล่าวถึงบทบาทของตัวละครที่เป็นแม่ว่าเป็นบุคคลที่คอยอยู่เบื้องหลัง และเป็นตัวกลางให้ความขัดแย้งระหว่างพ่อลูกคลี่คลายลงได้ ดังจะเห็นได้จากการคะยั้นคะยอให้ตัวละครเอกเขียนจดหมายขอโทษพ่อ หรือตั้งแต่ฉากเปิดเรื่องที่แม่สนทนาทางโทรศัพท์กับตัวละครเอก และจะคอยเป็นคนรายงานให้ตัวละครเอกทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในบ้านของพ่อ

⁶ 荒井均、「和解論」【解釈】、27卷6号6月1986年。

⁷ 池内輝雄、「志賀直哉『和解』における語り手の意識構造3—〈母〉〈義母〉の発見—」【解釈と鑑賞】、1994年。

สนตะ ฌูโงะ (Honda Shuugo : 本多秋五)⁸ กล่าวถึงเรื่องชื่อที่ปรากฏในเรื่องนี้ว่า ถ้าผู้อ่านได้ติดตามงานเขียนของฌิงะ จะสามารถทราบได้ทันทีว่าชื่อของตัวละครรวมถึงสถานที่ที่เป็นบ้านของพ่อและตัวละครเอกนั้น ฌิงะได้หยิบยืมมาจากชื่อที่ใช้กันอยู่จริงแทบทั้งหมด และได้กล่าวเพิ่มเติมถึงลักษณะของครอบครัวที่ปรากฏในเรื่องนี้ว่า ภายในบ้านสามีเป็นผู้กุมอำนาจทั้งหมดไว้ และภรรยาเป็นเพียงผู้อาศัยเท่านั้น ครอบครัวที่บ้านของพ่อก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ทำให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเพศระหว่างชาย-หญิง

นะกะมุระ ซะโตะฉิมิ (Nakamura Satoshi : 中村智)⁹ กล่าวว่าแม้เรื่องนี้จะมิแก่นเรื่องอยู่ที่ความขัดแย้งและการคลั่งคลุ้มระหว่างพ่อกับลูก แต่ในเรื่องไม่ได้กล่าวถึงแค่ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกเท่านั้น ยังเกี่ยวพันไปถึงสมาชิกคนอื่นในครอบครัวด้วย

งานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ ส่วนใหญ่จะมุ่งประเด็นไปที่ความผูกพันระหว่างพ่อลูกที่สืบสายโลหิตเดียวกัน ไม่ว่าจะอย่างไรก็ไม่อาจตัดขาดจากกันได้ แต่ถ้าเป็นจริงตามนั้น การที่พ่อไม่ยอมให้หน้าศพของหลานคนแรกมาฝังที่สุสานของตระกูล ก็คงไม่สามารถยกมาอธิบายได้ เพราะการห้ามนำศพหลานมาฝังในที่ของตระกูลย่อมแสดงให้เห็นว่า พ่อไม่ยอมรับสายเลือดของตนเอง ดังนั้นในประเด็นของการสืบสายโลหิตเดียวกัน จึงไม่สามารถนำมาอธิบายอย่างครอบคลุมในเรื่องนี้ได้

เมื่อมองในประเด็นของความรักความผูกพันระหว่างเครือญาติ จะเห็นว่าถึงแม้พ่อจะสั่งห้ามตัวละครเอกเข้าออกบ้านอีก พ่อก็ยังให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัวของลูกชายตอนหลานคนแรกคลอดเป็นอย่างดี แต่เมื่อหลานเสียชีวิตลง ทำไมพ่อจึงห้ามไม่ให้คนในครอบครัวของพ่อไปร่วมงานศพ ทั้ง ๆ ที่ลูกชายตัวละครเอกเป็นหลานคนแรกของครอบครัว แสดงให้เห็นว่าเรื่องความผูกพันของเครือญาตินั้นก็ยังมีช่องโหว่ที่ไม่สามารถอธิบายได้ทั้งหมด

ผู้วิจัยคิดว่าประเด็นที่น่าจะอธิบายลักษณะครอบครัวที่ปรากฏในเรื่องนี้ได้ครอบคลุม และดีที่สุด น่าจะเป็นในแง่ของการเป็นหัวหน้าครอบครัวของพ่อที่เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในบ้าน คอยเป็นผู้กำกับบทบาทให้คนในบ้านเดินไปตามกรอบของครอบครัว ทั้งนี้อำนาจที่พ่อมีอยู่นั้นมาจากแนวคิดระบบครอบครัวที่เรียกว่าระบบ “อิเอะ” ซึ่งใช้ปฏิบัติกันในสมัยนั้นนั่นเอง

⁸ 本多秋五、「「和解」論」【すばる】、32卷12月1977年。

⁹ 中村智、「家族物語としての『和解』」【コンパレティオ】、1号3月1997年。